

Zoogdieren in Limburg voor 1850

De verspreiding van enkele zoogdieren in delen van Limburg voor 1850 wordt beschreven. Haas en Konijn waren algemeen aanwezig. Edelhert, Reeve Wilde Zwijn waren in de eerste helft van de negentiende eeuw in Limburg zeldzaam. Wolf, Vos, Bunzing en Wezel kwamen algemeen voor; de Wolf werd na het begin van de negentiende eeuw zeldzaam en raakte halverwege de vorige eeuw uitgeroeid.

Uit: Pelzers, E., J.H. de Rijk & J.B.M. Thissen, 1988. Zoogdieren in Limburg vóór 1850. Natuurhistorisch Maandblad 77 (10) : 166-172.

Edelhert (*Cervus elaphus*)
Naar een olieschilderij van J. Vellinga.

Het Edelhert, winter 1988, 23 (2): over grote roofdieren en over Rendieren en Damherten op de Veluwe.

Dr. J.L. van Haaften (bladzijden 7-12) houdt een pleidooi tegen een eventuele (her)introduktie van grote roofdieren in Nederland, met name de Oostvaardersplassen en de Veluwe. Voor de inhoud van het artikel verwijzen wij naar het 'Oostvaardersplassen'-nummer van 'Huid en Haar' waarin de heer Van Haaften een artikel van gelijklopende strekking heeft geschreven.

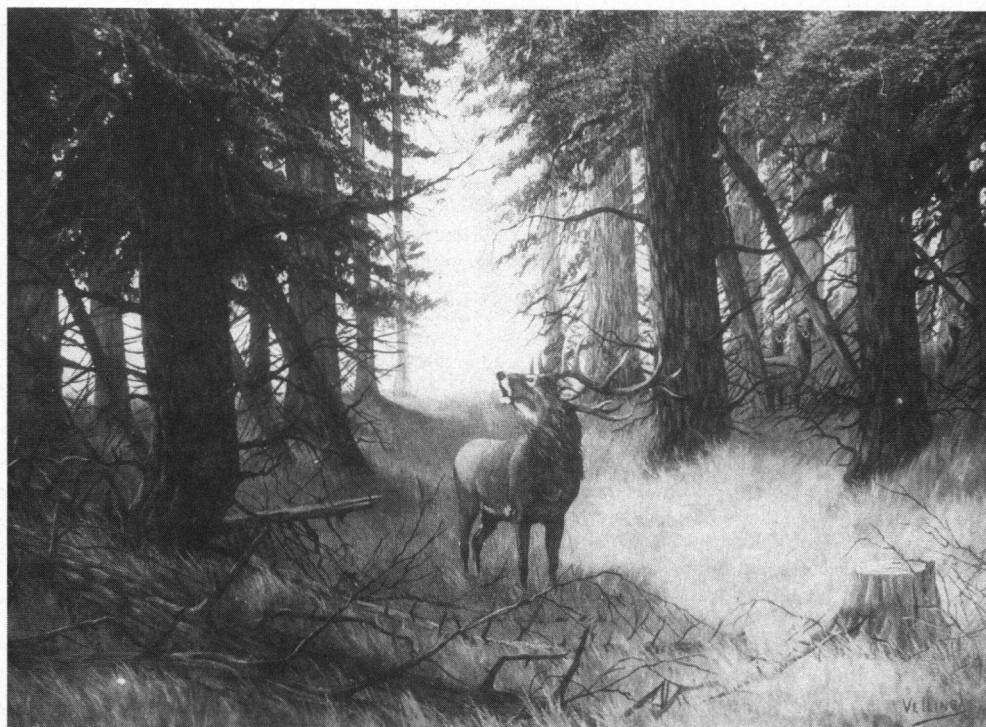
E. Pelzers en B.E.J. Litjens (bladzijden 23-24) schreven een kort artikel 'Rendieren in het Deelerwoud'. In de jaren twintig heeft Jonkheer Repe-

laer enkele Rendieren uit Zweden in het Deelerwoud uitgezet die zich ontwikkelden tot een groep van twintig stuks. In 1933 echter is het laatste exemplaar van deze dieren gesloten.

E. Pelzers (bladzijden 29-32) schreef tevens nog een bijdrage over de Damherten in het Elspeter Bos en de Elspeter Struiken, waarin een beknopt overzicht wordt gegeven van de ontwikkeling van het afschot over een periode van circa zeventig jaren.

Wilde Zwijn (*Sus scrofa*) in Zuid-Limburg

Kort na de Tweede Wereldoorlog in 1946 en 1947 zijn verschillende Zuid-Limburgse gemeenten verrast met bezoeken door Wilde Zwijnen. In 1947 kwam een groepje Wilde

Zwijnen zelfs tot in de stad Maastricht tot zij bij een drijfjacht voor de stadswallen werden afgeschoten. De dieren zouden afkomstig zijn geweest uit de Belgische Ardennen van waaruit ze door het geweld van het 'Ardennen-offensief' waren verdreven. De aanwezigheid van de zwijnen was slechts van korte duur en slechts in de uitgestrekte Vijlener Bossen tussen Vaals en Epen heeft de soort zich tot 1970 weten te handhaven.

Uit: Graatsma, B.G., 1988. Een vergeten zwijnenjacht.

Natuurhistorisch Maandblad, 77 (9) : 145.

Wildviaduct bij Hoog Buurlo

In oktober 1989 heeft de Stichting Natuur en Milieu een studie gepresenteerd waarin gepleit wordt voor een nieuw wildviaduct over de autosnelweg Hoewelaken-Apeldoorn. Deze conclusie sluit aan bij het Natuurbeleidsplan en de Grofwildvisie Veluwe van de regering. Ook daarin wordt geconstateerd dat er behoefte is aan een verbinding voor dieren tussen Noord- en Zuid-Veluwe. De aanleg van een of meer van deze verbindingen is zeer gewenst vanwege de voor West-Europa unieke omvang van het leefgebied dat ontstaat en ook in verband met de aard van de betrokken dierpopulaties (onder andere Edelhert, Wilde Zwijn en Das).

De beste plaats voor een wildviaduct is bij Hoog Buurlo-Alkenschoten. De Al ligt daar laag, zodat bij de aanleg geen zandlichaam hoeft te worden opgeworpen. Ook zijn de aangrenzende bosgebieden eigendom van de staat. Op termijn verdient een vierde wildvia-

duct over de spoorlijn Amersfoort Apeldoorn aanbeveling. Natuur en Milieu heeft minister Braks verzocht aan de totstandkoming van het wildviaduct mee te werken en te zorgen voor de financiering, t.w. (f 8 à 10 miljoen), maar deze post zou niet op het natuurbeschermingsbudget mogen drukken. Bij de financiering moet het principe 'de vervuiler betaalt' (de versnipperaar van natuurgebieden, i.c. de minister van Verkeer) gehanteerd worden. De Provincie Gelderland is gevraagd te bekijken of het provinciale Projectbureau Nationaal Landschap de Veluwe de aanleg van het wildviaduct kan coördineren.

Uit: Gelderse Milieukrant.

De Wolf in Europa (*Canis lupus*)

De groep deskundigen die onder voorzitterschap van dr. L. Boitani een onderzoek instelt naar de toestand van de Wolven is op 21-22 juni in het kader van het verdrag van Bern in Straatsburg bijeengekomen. Men heeft de status van de Wolf bestudeerd in de lidstaten van de Raad van Europa en een aantal aanbevelingen gedaan voor het behoud van deze soort. Wolven komen nog voor in Zweden en Noorwegen, echter in kleine aantallen (ongeveer tien), in Italië (2-300) en in relatief grote aantallen (1500-2000) in Spanje en Portugal. Voor Griekenland en Turkije zijn de juiste cijfers niet bekend. De deskundigen hebben de prioriteiten vastgesteld voor researchwerkzaamheden en hebben beheersplannen voorgesteld om de invloed van de Wolf op de landbouw en veeteelt te beperken. Ook is voorgesteld dat de deskundigen

zich regelmatig treffen op een Europees niveau om een efficiënte beschermingsstrategie te ontwikkelen waarvoor een gemeenschappelijke aanpak van de problemen in alle Europese landen onontbeerlijk is.

Nieuwsbrief Naturopa, 89(7/8)2

Toekomst van de Steenbok (*Capra hircus*)

Twee re-introductieprogramma's worden dit jaar gelijktijdig uitgevoerd in twee natuurgebieden: het nationaal park van de Ecrins en het regionaal natuurpark van de Vercors, waarbij de Steenbokken worden geleverd door het nationale park van de Vanoise. Alle pogingen deze dieren opnieuw uit te zetten waren tot nog toe min of meer spontaan ondernomen; het huidige project berust echter op een diepgaande evaluatie van de mogelijkheden van opvang in de gebieden waar de dieren zullen worden uitgezet waarbij eveneens rekening wordt gehouden met de natuurlijke leeftijds pyramide en de geslachtsverhouding in de populatie.

Nieuwsbrief Naturopa, 89(4)3

Nestkastpredatie door Boomkarters (*Martes martes*)

S. Verhulst (bladzijden 15-16) merkte bij nestkastonderzoek op het landgoed Warnsborn bij Arnhem in 1987 op dat vele nestkasten voor kleine zangvogels openstonden en/of dat het dakleer was beschadigd. Op de bodem, op de nestkastrand of op de grond lagen veelal afgebeten mezenpennen. Op grond van duidelijke tandafdrukken in een stuk dakleer werd de onverlaat geïdentificeerd als een

uit andere tijdschriften

Boommarter. Bij iedere wekelijkse controle in het broedseizoen werden wel enkele opengebroken kasten gevonden met daarin een nest en afgebeten pennen. Hoewel de Boommarters ook wel bekend staan als liefhebbers van een eitje, leek in bijna alle gevallen het legsel onaangeroerd. Na een beveiliging op de nestkasten te hebben aangebracht ten behoeve van het nestkastenonderzoek was het vrijwel afgelopen met de verstoringen.

8 juni 1987 zijn niet ver van de Warnsborn twee dode Boommarters gevonden met ook resten van mezen in de maag. Ook hierna zijn nog niet-beveiligde nestkasten opengebroken.

Nieuwsbrief SOVON Werkgroep nestkastonderzoek, juli 1988, 6(1):

Muizen van Goeree en Schouwen.

Tijdens inventarisaties van verschillende muisachtigen in de jaren 1984/1988 op Schouwen en Goeree, zijn de volgende soorten aangetoond:

* Spitsmuizen (*Soricidae*)

1. Bosspitsmuis (*Sorex araneus*)
2. Dwergspitsmuis (*Sorex minutus*) (nieuw voor Goeree)
3. Huisspitsmuis (*Crocidura russula*) (nieuw voor Goeree)

* Woelmuizen (*Microtidae*)

4. Veldmuis (*Microtus arvalis*)
5. Noordse Woelmuis (*M. oeconomus*)
6. Aardmuis (*M. agrestis*) - alleen in braakballen op Schouwen

* Ware Muizen (*Muridae*)

7. Dwergmuis (*Micromys minutus*) - alleen in braakballen op Schouwen

8. Bosmuis (*Apodemus sylvaticus*)

9. Huismuis (*Mus musculus*)

De Waterspitsmuis (*Neomys fodiens*) is wel uit de literatuur bekend, maar tijdens de recente inventarisaties niet aangetoond.

Mostert, K. 1989. Kleine zoogdieren (muizen) van Goeree en Schouwen. Uit: *Sterna* 34(2/3): 40-49

Een Wolf (*Canis lupus*) in Frankrijk geschoten

Op 27 december 1987 is in de Franse Alpes Maritimes een Wolf geschoten door een jager. De Wolf was vergezeld van honden toen hij werd gedood. De jager was zich op dat moment niet bewust een Wolf te schieten. Na onderzoek bleek het een circa twee jaar oud exemplaar te zijn van de Italiaanse ondersoort (*Canis lupus italicus*).

Over het geval een stevige discussie inclusief rechtszaak tussen natuurbeschermers en dierenbescherming enerzijds en jagers anderzijds tot ontwikkeling gekomen. Het proces heeft echter niet tot vervolging van de jager mogen leiden omdat Frankrijk de Conventie van Bern nog niet heeft geratificeerd.

Uit: *Combat Nature*, no. 84, februari 1989.

Vleermuis-winterverblijven in 't Gooi (*Chiroptera*)

De Werkgroep Landschapsbeheer Nardinclant heeft in 1988 twee oude bunkers ingericht tot een geschikte winterverblijfplaats voor vleermuizen: een voormalige Duitse munitiedepôt-bunker naast het ge-

bouw Heideheuvel op het NOS-terrein en een oude schervenbunker op het landgoed Zonnestraal, beide in Hilversum.

Pleistocene zoogdieren (*Cervus elaphus* & *Rhinocerotidae*)

Cranium, het tijdschrift van de Werkgroep Pleistocene Zoogdieren verscheen in 1989 weer met twee interessante nummers, waarin veel belangwekkende artikelen (58 & 68 bladzijden). Het eerste nummer van vorig jaar is een 'gevoon' nummer, het tweede is een themanummer gewijd aan Neushoorns.

Vermeldenswaard uit het eerste nummer is de beschrijving van de vondst van een vermoedelijk laatglaciaal herteskelet (*Cervus elaphus*) uit de Tjongervallei in Zuidoost-Friesland door Sjoerd van der Meulen. Aan de hand van allerlei aanwijzingen wordt de hypothese geuit dat het een mannetjes-Edelhert betreft, dat bij de oversteek van de Tjongervallei tijdens de naajaarsmigratie door bejaging door mensen om het leven is gekomen.

Meulen, S. van der, 1989. In: Een vermoedelijk laatglaciaal herteskelet uit de Tjonger Vallei (Zuidoost-Friesland). *Cranium* 6 (1): 45-49.

Het themanummer over de Neushoorns beperkt zich niet tot de pleistocene Neushoorns, maar bespreekt ook nog oudere soorten, evenals de (nog) levende soorten en zelfs een ethnologisch gebruik. In een Franstalig artikel geeft Claude Guérin een overzicht van de uit zo'n veertig genera en elf subfamilies bestaande familie van de *Rhinocerotidae*. J. de Vos bespreekt uitgestorven reuzevormen onder de Neushoorns. Met betrekking tot Nederland en de

hedendaagse Neushoorns zijn verscheidene lezenswaardige bijdragen opgenomen.

Hij van Kolfshoten bespreekt de pleistocene Neushoorns van Nederland, die uit de fossielen goed bekend zijn. Het meeste materiaal behoort tot de Wolharige Neushoorn (*Coelodonta antiquitatis*), maar fossielen van ten minste drie andere soorten zijn gevonden: *Dicerorhinus etruscus*, *D. mercki* & *D. hemitoechus*.

Kees Rookmaaker beschrijft de historie van de ontdekking van de nog levende vijf neushoornsoorten.

Kees de Grijp beschrijft de situatie van de verschillende neushoornsoorten in gevangenschap in dierentuinen, waarbij over de vijf soorten min of meer specifieke bijzonderheden worden aangehaald.

Vleermuizen

(Chiroptera)

op Twickel (Delden O.).

Met behulp van batdetectors is in 1988 een vleermuizeninventarisatie uitgevoerd op het landgoed Twickel in Twente. Daarbij zijn de volgende negen soorten vleermuizen aangetroffen: Watervleermuis (*Myotis daubentonii*), Gewone Dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), Ruige Dwergvleermuis (*P. nathusii*), Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*), Gewone Grootoor (*Plecotus auritus*), Rosse Vleermuis (*Nyctalus noctula*) en -nieuw voor Overijssel - de Bosvleermuis (*N. leisleri*). Opmerkelijk zijn vooral de waarnemingen van de Bosvleermuis en de Meervleermuis. Kraamkolonies zijn gevonden van de Watervleermuis.

Grootoorvleermuis en de Rosse Vleermuis. Het aantal foeragerende vleermuizen op het circa 100 ha grote landgoed is hoog te noemen. In de ijskelder van het landgoed zijn met

zekerheid drie soorten overwinterende vleermuizen aangetroffen: Baardvleermuis, Grootoor en Franjestaart. Daarmee kan Twickel met een totaal van tien verschillende soorten vleermuizen tot een van de beste vleermuisgebieden van Noord-Nederland worden gerekend. Dit lijkt vooral verband te houden met de aanwezigheid van veel oude holle bomen, een rijke vegetatiestructuur en 'open' water.

Hoeve, R., W. Helmer & K. Mostert, 1989. Vleermuizen (*Chiroptera*) op Twickel (Delden, O.). in: Twickel-Bulletin 1989 (2) : 36-41

De Wolf (*Canis lupus*) in Griekenland

Een eerste onderzoek naar de status van de Wolf in Griekenland is uitgevoerd van oktober 1987 tot februari 1988, aangevuld met ad hoc gegevens van het jaar daarvoor.

De totale populatie Griekse Wolven wordt geschat op niet meer dan 500 dieren. Het schijnt dat de Griekse wolvenpopulatie voor een belangrijk deel van haar voedselvoorziening afhankelijk is van vee - vooral schapen, geiten - honden en soms muil dieren en groter vee. De Wolven in Griekenland zijn vooral solitair levend of levend in kleine roedels van twee à drie individuen, hoewel uit Noord Griekenland roedels tot dertien exemplaren groot zijn gerapporteerd.

Hoewel de Wolf valt onder de werkingssfeer van de Conventie van Bern, is de soort in Griekenland officieel nog vrij bejaagbaar. De oorzaak van de achteruitgang van de Griekse wolvenpopulatie is echter complex: vergiftigd aas uitgelegd tegen Vossen maakt

ook slachtoffers onder de Wolven, jacht door jagers, sterke achteruitgang van prooidierpopulaties - hoefdieren - doordat ook die sterk door de mens worden bejaagd, het verdwijnen van de (semi-)nomadische veehouderij, versnippering van de bosgebieden door infrastructuur werken en de grote aantallen (half-)verwilderde honden. Hieruit valt af te leiden dat de bescherming van de Wolf een brede aanpak vereist van sociaal maatschappelijke maatregelen.

De beste gebieden voor een speciaal op bescherming van de Wolf toegesneden beheer zijn:

- 1) Het Noord-Pindos gebergte, met de twee nationale parken Vikos-Aoos en Vailia Calda
- 2) Rodopi, met het 'oerbos' Zagradenia
- 3) Evros-delta, met het Dadiabos en de wetlands, en, in mindere mate:
- 4) Ghiona-Vardoussia-Oeta berggebied met het Oeta Nationaal Park en het gebied van Mt. Koziakas.

De officiële mening van de overheid echter wijkt af van de bovenbeschreven visie. Terwijl de Griekse Maatschappij voor de Bescherming van de Natuur van mening is dat de laatste jaren de wolvenpopulatie is afgenomen van circa 3.000 naar circa 500 dieren, is de overheid van mening dat er nog steeds sprake is van een gezonde wolvenpopulatie. Hoewel het ministerie van Landbouw in 1980 is gestopt met het uitkeren van premies voor geschoten Wolven, worden zij nog wel betaald in een drietal zogenaamde gecontroleerde jachtgebieden. De Wolf is geclassificeerd als 'plaa'

uit andere tijdschriften

en er wordt geen compensatie betaald aan veehouders die schade lijden door wolfpredatie.

Onder auspiciën van het uitvoerend comité van de Conventie van Bern kwamen op 22 en 23 juni 1989 de wolvenspecialisten uit Zweden en de Zuid Europese landen bijeen. Met betrekking tot Griekenland kwam men de volgende aanbevelingen overeen:

- 1) De Wolf dient te worden verwijderd van de lijst van schadelijke diersoorten.
- 2) Wolfbescherming dient te worden ontwikkeld in het kader van een Nationaal Beheers Plan.
- 3) Er dient in een breder kader een plan voor het behoud van de Wolf in de Balkan te worden opgesteld.

Hatzirvasanis, B., 1988. De Wolf in Griekenland. In: NATURE, Bulletin of the Hellenic Society for the Protection of nature. no. 42, juli-augustus-september 1988 (Grieks met Engelse samenvatting).

en: Group of experts on the Wolf meets at Strasbourg. 1989. In: Grupo Lobo Newsletter 4 (4) : 1-3.

Zoogdieren (*Mammalia*) in de provincie Utrecht, 19de eeuw

Een kort overzicht uit de verslagen van Gedeputeerde Staten over de jaren 1850-1860 met betrekking tot het afschot van 'schadelijk gedierte', waarover een premie werd uitgekeerd, noemt de volgende zoogdiersoorten: Vos, Wezel, Bunzing, Hermelijn, Marter, Otter en Wilde Zwijn. Hoewel de bijgeleverde cijfers over de jaarlijkse aantallen met voorzichtigheid dienen te worden geïnterpreteerd, blijkt uit onder andere de vele honderden Wezels en Bunzings per jaar

wel de rijkdom van het gebied in vroeger tijden.

Veen, P. 1988, Zoogdieren en vogels in de provincie Utrecht (19de eeuw), In: de Kruisbek 31 (5) : 172-173.

De Otter (*Lutra lutra*) in Zeeuwsch-Vlaanderen

De positie van Zeeuwsch-Vlaanderen voor de Otter wordt besproken, zoals die naar voren komt in het rapport 'Het Otterhabitat in Nederland' door drs. J. Veen, dat is geschreven in opdracht van het ministerie van Landbouw. Zeeuwsch-Vlaanderen heeft altijd bekend gestaan als een goed gebied voor de Otter en de laatste melding stamt uit 1984. De toekomst van de Otter in Zeeuwsch-Vlaanderen ziet men echter somber in.

Uit: 't Duumpje' - zomer/herfst 1988, 14 (2/3) : 12-14.

Nestkasten voor kleine marterachtigen (*Mustelidae*)

In 1986 legde de Nationale Campaigne Bescherming Roofdieren in de Schelde Vallei tussen Zwijnaarde en Eke, de Bourgoyen-Osmeersens te Gent, de Leiemeersens te St. Martens-Latem en rond Nazareth verscheidene kunstbouwen of nestkasten aan. De bedoeling was om na te gaan in hoeverre kleine marterachtigen: Wezel, Hermelijn en Bunzing, hiervan gebruik zouden maken. De 68 nestkasten zijn gecontroleerd in 1987 en 1988. Indien de verdwenen en vernielde nestkasten niet worden meegerekend, dan was in 1987 ruim 10% van de nestkasten bewoond (5x Hermelijn, 1x Wezel) en in 1988 zelfs 20% (2x Hermelijn, 4x Wezel). In vijf

gevallen was er een nest aangelegd. Andere in de kasten aangetroffen diersoorten waren: Dwergmuis en zonder specifieke soortsaanduiding: een 'woelmuis', twee 'ratten' en vier 'watersalamanders'. Konijnen bleken een probleem: hun voorkeur om onder de nestkasten/kunstabouwen hollen uit te graven zorgen voor verzakkingen. Verhuizen bleek zinloos, de Konijnen verhuisden gewoon mee. De Bunzing werd niet aangetroffen in de nestkasten, waarschijnlijk is de uitvoering van de nestkasten voor deze marterachtige te klein geweest. Al met al lijkt hier toch sprake te zijn geweest van een geslaagde proef.

Uit: Carnivora - 1988, 6 (3) : 2-14.

Werkgroep Otters Friesland (*Lutra lutra*)

De Werkgroep Otters Friesland is algemeen hoofdwinnaar geworden van de Conservation Award 1988. De prijs - f 21.000 plus een trofee - is toegekend door de Nederlandse afdeling van de Conservation Foundation, welke haar oorsprong in Engeland vindt. De Foundation wordt gesponsord door Ford Nederland B.V.

'De activiteiten van de werkgroep vormen internationaal een uitstekend voorbeeld door de nieuwe benadering, namelijk het structureel steunen van de Otter en niet uitsluitend bijvoeren en helpen jongen met de melkfles groot te brengen. Met deze aanpak wordt niet alleen aan de Otter maar ook aan het milieu grote aandacht geschonken, aldus de jury.

Uit: It Fryske Gea, Nieuwsbrief no. 54, december 1988.

Vleermuizen in het Gooi (*Chiroptera*)

De auteur biedt een algemeen voorlichtend materiaal over de vleermuizen in het Gooi. Hij behandelt daarbij de Baardvleermuis (*Myotis mystacinus*), de Watervleermuis (*M. daubentonii*), de Vale Vleermuis (*M. myotis*), de Franjestaart (*M. nattereri*), de Dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), 'Nathusius' Dwergvleermuis (*P. nathusii*), de Rosse Vleermuis (*Nyctalus noctula*), de Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en de Grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*). De afgelopen jaren zijn er succesvol activiteiten in het Gooi ontplooid om het gebrek aan winterverblijven voor de vleermuizen te vergroten door het juiste herstel van een aantal kelders en bunkers.

A.M. Voûte in: Tussen Vecht en Eem - december 1988, 6 (4) : 229-237

Dwergvorming bij het Edelhert (*Cervus elaphus*)

Het verschijnsel van 'dwergvorming' is bekend van vele soorten zoogdieren (onder andere Olifant en Nijlpaard) uit het Pleistoceen op eilandsituaties, met name de verschillende Mediterrane eilanden. Het zelfde verschijnsel is nu aangetoond bij het Edelhert gedurende het laatste interglaciaal op het kanaaleiland Jersey. In minder dan 6.000 jaar blijkt het Edelhert op Jersey in de Eem-tussenijstijd een reductie tot 1/6 deel van het oorspronkelijk gewicht te hebben ondergaan. Aan het eind van de Saalien-ijstijd was op het eiland een voorouderpopulatie aanwezig van Edelheren van normaal postuur: blijkens grotfossielen met man-

netjes van circa 200 kg. Het gewicht van de uiteindelijke dwergvorm wordt geschat op ca. 36 kg. voor een volwassen dier. Het eiland raakte door zeespiegelstijging geïsoleerd van het vasteland. Van Edelheren zijn ecofenotypische veranderingen in grootte bekend, doch de groottereductie op Jersey moet waarschijnlijk grotendeels worden toegeschreven aan veranderingen in selectiedruk als gevolg van een beperkt aanbod van voedsel en de afwezigheid van predatiedruk. De dwergvorm van het Edelhert heeft het herstel van de landbrug aan het eind van de tussenijstijd niet overleefd, hetzij door predatie, door concurrentie, door hybridisatie of door een combinatie van factoren.

Lister, A.M. (1989): Rapid dwarfing of red deer on Jersey in the last Interglacial. In: Nature 342 (6249) : 539-542.

De Beemdspitsmuis (*Sorex coronatus*) in Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen

Sinds enkele jaren wordt op grond van onderzoek in Zwitserland en Frankrijk naast de Bosspitsmuis de sterk daarop gelijkende Beemdspitsmuis onderscheiden. In België is de Beemdspitsmuis de meest algemene van de twee soorten, in Nederland lijkt de Bosspitsmuis talrijker. Vooral nog wordt wel aangenomen dat de Beemdspitsmuis in Nederland de noordgrens van zijn areaal bereikt. Op grond van onderzoek aan braakballen uit oost Zeeuwsch-Vlaanderen lijkt de Beemdspitsmuis beter vertegenwoordigd dan de Bosspitsmuis.

Buise, M.A., 1988. In: De Beemdspitsmuis *Sorex coro-*

natus. De Steltkluut 18 (4) : 127-128.

Nieuwe kolonie Grijze Grootoorvleermuizen (*Plecotus austriacus*)

Op zolder van de kerk in Castenray, gemeente Venray (Limburg) is in 1989 een eerder bekende kolonie Grootoorvleermuizen gebleken te bestaan uit Grijze Grootoorvleermuizen. De kolonie bleek met 20 stuks voor Grootoorvleermuizen vrij groot te zijn en het is de tweede bekende kolonie van Grijze Grootoorvleermuizen in Limburg.

Buyts, J. 1990. Nieuwe kolonie Grijze Grootoorvleermuizen. In: Natuurhistorisch Maandblad 79 (1) : 3-4

Wetgeving: de Otter (*Lutra lutra*), Gewone Zeehond (*Phoca vitulina*), Grijze Zeehond (*Halichoerus grypus*) in het Vlaamse Gewest

In Vlaanderen zijn de Otter, de Gewone en de Grijze Zeehond eind 1987 onder de bescherming van de Wet op het Natuurbehoud geplaatst en geschrapt als jachtwild. De procedure volgens welke deze juridische statuswijziging tot stand kwam en de nu geldende beschermingsbepalingen worden beknopt geschetst.

W. Galle in: Carnivora - 1988, 6 (2) : 3-7.

Muskusrat en beheer: themanummer 'Onderzoek *Ondatra zibethicus*
Het specialistische tijdschrift 'Muskusrat en Beheer', het tijdschrift van de Landelijke Vakvereniging voor de Muskusratbestrijding P.B.M.,

heeft voor het eerst een themanummer uitgegeven. Dit themanummer (1988 nummer 3) is – buiten de gebruikelijke rubrieken – geheel gewijd aan het onderzoek wat de laatste jaren verricht is naar de Muskusrat en op het gebied van de muskusrattenbestrijding.

Hoewel de lezerskring van *Huid & Haar* doorgaans geen 'bestrijdingsgerichte' interesses in zoogdieren zal hebben, kan toch geconstateerd worden dat het tijdschrift 'Muskusrat en Beheer' met een zekere regelmaat artikelen publiceert met interessante informatie betreffende de biologie en het beheer van de Muskusrat. Zo vinden wij in bovengenoemd themanummer naast artikelen met betrekking tot het onderzoek naar muskusrattenbestrijding, klaphekken, schade en resultaten van vangexperimenten ook artikelen betreffende de ontwikkeling van het onderzoek aan Muskusratten, methoden om onderscheid te maken tussen volwassen en jonge Muskusratten, het gehoor van Muskusratten en verspreiding en verplaatsingspatronen van Muskusratten.

Een abonnement op 'Muskusrat en Beheer' kost f 35,- per jaar (vier nummers). Inlichtingen: E.C. Stuy, Harstakker 2, 7843 PW Erm, 05916-1549.

Vleermuizen rond kasteel Daalenbroek

Een inventarisatie is gemaakt van de vleermuizen bij kasteel Daalenbroek, Melick-Herkenbosch (Limburg). In de zomer van 1989 zijn de volgende soorten waargenomen: Baardvleermuis (*Myotis brandtii/mystacinus*), Franjestaart (*M. natterii*), Watervleermuis (*M.*

daubentonii), Dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), Rosse Vleermuis (*Nyctalus noctula*), Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) en Grootoorvleermuis (*Plecotus auritus/austriacus*). In februari 1989 bleek bij een inspectie van de restanten van de onderaardse gewelven van het voormalige kasteel dat zich daar twee exemplaren bevonden van de Baardvleermuis.

Jansen, S. & W. (1990): Vleermuizen rond kasteel Daalenbroek. In: *Natuurhistorisch Maandblad* 79 (1) : 16-18

Vossen (*Vulpes vulpes*) en Lepelaars (*Platalea leucorodia*)

Nadat een aantal Vossen zijn intrek heeft genomen in het natuurreservaat Het Naardermeer, is de beroemde lepelaarkolonie het afgelopen jaar verdwenen. Aanvankelijk zag het er naar uit dat 1988 een topjaar voor de Lepelaars zou worden: 120 nesten! Echter, de Vossen kozen de eieren en jonge vogels als voedselbron. De eigenaar van het gebied, de Vereniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland, beschouwt de situatie wel als ernstig, maar heeft niet ingegrepen. Zij gaat er vooralsnog van uit dat de vogels het komend jaar gewoon zullen terugkeren.

In de terreinen van Natuurmonumenten mag slechts in beperkte mate en dan nog onder stringente voorwaarden worden gejaagd. Zowel in het Naardermeer als in het Zwanenwater waar ook Lepelaars broeden, is vorig jaar bij wijze van proef de jacht op de Vos opgevestigd. De Vos heeft zich de laatste jaren in het Vechtplassengebied en op de 's-Gravelandse landgoede-

ren goed gevestigd. Ook andere vogelsoorten als bijvoorbeeld de Purperreiger hebben hiervan, naar verluidt in krantenberichten, te lijden.

Vleermuizen (*Chiroptera*) in de Barakkengroeve

Van een serie van drie artikelen over vleermuizen in de Barakkengroeve behandelt het eerste de aantalsontwikkelingen van een achttal soorten in de mergelgroeve over de laatste 25 jaar. Het is gebleken dat na vertrek van een champignonkweker er een duidelijke toename in aantal te zien was, en dat het een aantal jaren duurde voordat deze toename zich stabiliseerde.

De volgende twee artikelen zullen gaan over de verdeling van vleermuizen over de verschillende temperatuurzones, en over de hangposities van de verschillende soorten.

Uit: *Natuurhistorisch Maandblad*, 77 (3) : 54–56, maart 1988.

Meer zoogdiersoorten beschermd in Groot-Brittannië

Tijdens de vijfjaarlijkse herziening van de wet van 1981 op het natuurbehoud, Wildlife and Countryside Act, zijn in 1987 achtenveertig inheemse diersoorten en eenendertig plantensoorten onder strikte bescherming geplaatst. Onder de volledig beschermde soorten behoren nu ook de Wilde Kat, de Zevenslaper, dolfinen, Bruinvissen en alle walvisachtigen.

Uit: *Naturopa*, Nieuwbrief Natuur en Milieu 1987 (12) : 3.

Walvisvaart (*Cetacea*)

Sinds 1982 geldt een wereldwijd verbod op de commerciële

le walvisvangst, maar op IJsland wordt men ongeduldig. De wens leeft voor het commercieel vangen van een beperkte hoeveelheid dwergvinvissen. De Internationale Walvisvaart Commissie (IWC) zal het komend jaar bekijken of het moratorium terecht is of niet. Als er een goed beheersysteem is kan de commerciële vangst niet worden hervat. Ekkelboom beschrijft in dit artikel de positie en stellingname van IJsland ten opzichte van het bovengenoemde moratorium.

Ekkelboom, J. 1989, Gaat de walvisvaart weer open? Intermediair, 25 (50) : 21, 23 en 25.

Zeehonden: indicatoren? (*Phocidae*)

Vervuiling? Virus? In ieder geval nadert, met een sterfte van bijna 80%, de populatie van de Gewone Zeehond (*Phoca vitulina*) in de Noordzee zijn einde. Verontrustende berichten komen eveneens van de Britse Eilanden en zelfs van het Baikal Meer (USSR) waar verscheidene exemplaren van de unieke populatie van de Baikal Zeehond (*Phoca sibirica*) eveneens om onverklaarbare redenen zouden zijn gestorven.

Uit: Naturopa Nieuwsbrief - Natuur en Milieu, no. 88-9 : 3.

Zeezoogdieren aan Belgische kust 1985-1986. (*Cetacea & Phocidae*)

In een overzicht van de mariene zoogdieren aan de Belgische kust in de jaren 1985 en 1986 komen de volgende diersoorten aan de orde: 1. Zeehondachtigen (*Phocidae*):

In 1985 waren er verscheidene

waarnemingen van de Gewone Zeehond. In 1986 waren er 'vele' waarnemingen van de Gewone Zeehond en ook twee waarnemingen van de Grijze Zeehond: twee jongen spoelden aan na zwaar stormweer. 2. Walvisachtigen (*Cetacea*):

In 1985 is alleen een Bruinvis waargenomen (verdrongen in een visnet). In 1986 zijn een Gewone Dolfijn waargenomen in Zeebrugge die waarschijnlijk aan een acute kwikvergiftiging stierf en, in Blankenberge spoelde een dode Griend aan.

Gompel, J. van, 1988. Zeezoogdieren aan de Belgische kust in 1985 en 1986. In: Wielewaal 54 (1) : 23-28.

Dolfinaria zijn er voor de show (*Delphinidae*)

Zeezoogdieren oefenen een enorme aantrekkingskracht uit op mensen, maar de meeste zullen ze nooit in het wild zien. Een dolfinarium biedt dan uitkomst. Greenpeace heeft wel eens acties tegen dolfinaria ondernomen en in het donateursblad van Greenpeace heeft A. van Krefeld in een artikel de pro's en contra's van dolfinaria besproken. Zie ook Huid en Haar. De vangstomstandigheden bij wildvang en de leefomstandigheden van de dieren in het dolfinarium worden door hem als uitgesproken slecht beoordeeld. Met name 'Harderwijk' wordt als een gunstige uitzondering genoemd vanwege het daar verrichtte wetenschappelijk onderzoek, de tot ontwikkeling gebrachte educatieve activiteiten en de opvang die wordt verricht voor gestrande kleine walvisachtigen.

Kreveld, A. van, 1988. Dolfinaria zijn er voor de show. In: Greenpeace 10 (4) : 22-23.

Walvisachtigen en zeehondachtigen in de zuidelijke Noordzee en op stranden (*Cetacea & Pinnipedia*)

De auteur geeft een overzicht van waarnemingen van walvisachtigen en zeehondachtigen in het zuidelijk deel van de Noordzee, die in de herfst van 1988 vanaf schepen zijn geobserveerd.

Waarnemingen van de volgende soorten zijn gedaan: Dwergvinvis (*Balaenoptera acutorostrata*), Griend (*Globicephala melaena*), Witsnuitdolfijn (*Lagenorhynchus albirostris*), Witzijdedolfijn (*Lagenorhynchus acutus*), Bruinvis (*Phocoena phocoena*) en de Gewone Zeehond (*Phoca vitulina*).

Stegeman, L., 1988. Cetaceans and pinnipeds (Southern North Sea and beaches only. In: Sula 2 (4) : 153-154.

Centrum voor Zeehondenopvang nu: Ecomare, Centrum voor Wadden en Noordzee (*Phocidae*)

Op 15 juli 1987 is de vernieuwde Zeehondenopvang Texel geopend. Het centrum kreeg een nieuwe naam: 'Ecomare' Centrum voor Wadden en Noordzee'. Er is een beleidsplan opgesteld voor de ontwikkeling van de komende jaren.

'Ecomare' wil de functies van bezoekerscentrum, natuurhistorisch museum en centrum voor natuur- en milieueducatie voor het Waddengebied en de Noordzee verder uitbouwen. Gepland zijn onder meer een groot schaalmodel van een wadden-ecosysteem en een gecomputeriseerd

uit andere tijdschriften

de databank over het Waddengebied en de Noordzee. Ook is het de bedoeling dat een veldstudiecentrum van de grond komt. De centra voor de opvang van zeehonden en vogels zijn in dit geheel geïntegreerd.

'Ecomare', Uw bezoek en steun dubbel en dwars waard!

Uit: ROM-bulletin 5 (9) : 2.

Internationale Walvisvaart Commissie

Aan de traditionele vangst rond de Faroër-eilanden vallen nog steeds duizenden dolfijnen (*Globicephala melaena*) ten offer. Om die reden heeft de Internationale Walvisvaart Commissie geëist dat de jacht op deze soort volledig wordt stopgezet rond de eilanden in de Noordzee tussen Schotland en IJsland.

Uit: Naturopa Nieuwsbrief Natuur en Milieu, 87 (8) : 2.

Dolfijnen op de Doggersbank (*Delphinidae*)

De auteur spreekt de verwachting uit dat Dolfijnen minder zeldzaam zijn dan men vaak geneigd is te denken. Hieraan is de lastige zichtbaarheid van de dieren debet. De auteur vermoedt dat vooral de randen van de Doggersbank voor dolfijnen interessant zijn. Op 24 mei nam hij zes groepen van in het totaal achttien dieren waar, waarvan er vijftien konden worden gedetermineerd als Witsnuitdolfijnen (*Lagenorhynchus albirostris*). De Witsnuitdolfijn is mogelijk de meest algemene soort van de dolfijnen, maar mogelijk ook valt deze soort alleen meer op door zijn gewoonte schepen op te zoek en in de boeg golf te zwemmen.

Leopold, M.F. (1989): Dolfijnen op de Doggersbank. In: Sula 3 (4) : 134-135.

Walvissen, dolfijnen en bruinvissen voor de Engelse oostkust

In september 1989 zijn drie weken lang vanaf een schip onder andere zeezoogdieren geteld in de westelijke Noordzee, waarbij ongekend veel dieren zijn waargenomen. In het totaal zijn 71 maal walvisachtigen gezien: 341 individuen verdeeld over zes soorten. Er zijn redenen om aan te nemen dat er op dat moment op die lokatie een gunstige voedselsituatie was. De waargenomen soorten zijn: Dwergvinvis (*Balaenoptera acutorostrata*), Griend (*Globicephala melaena*), Gewone Dolfijn (*Delphinus delphis*), Witsnuitdolfijn (*Lagenorhynchus albirostris*), Witflankdolfijn (*L. acutus*) en Bruinviss (*Phocoena phocoena*).

Camphuysen, C.J. & P. Wolf (1989): Walvissen, dolfijnen en bruinvissen voor de Engelse Oostkust, september 1989. In: Sula 3 (4) : 136-140.

Griekenland: voor het behoud van de Monniksrob (*Monachus monachus*)

De Griekse vereniging voor de studie en het behoud van de Monniksrob is opgericht op de diverse programma's die sinds jaren zijn opgesteld in Griekenland en de initiatieven die zijn genomen van de Monniksrob, te coördineren. Behalve de studie en het behoud van dit zeezoogdier wil de vereniging ook de samenwerking en de uitwisseling van gegevens met andere instellingen stimuleren en de organisatie van conferenties en de ver-

spreiding van schriftelijke en audiovisuele informatie aanmoedigen, teneinde het grote publiek attent te maken op deze vraagstukken. De vereniging beoogt tenslotte een centrum te scheppen voor de bescherming van de Monniksrob in Griekenland:

Hellenic Society for the Study and Protection of the Monk Seal, Mikonou 30, 15772 Zografou, Athene, Griekenland. Nieuwsbrief Naturopa, 89(7/8):3

Otter uit Zwitserland naar Natuurpark Lelystad (*Lutra lutra*)

In 1989 werd er een Otter uitgezet in het Natuurpark Lelystad. De mannetjes Otter wordt Rex genoemd.

Volgens kranteberichten van 14 juni 1990 zal men bij dit mannetjes zo spoedig mogelijk een wijfjes Otter voegen. De nieuwe Otter zal afkomstig zijn van een Ottercentrum uit Bern.

Bron: 'De Gooi- en Eemlander' 14 juni en 1 augustus 1990.

Bruinviss (*Phocoena phocoena*)

Om 'Bruinvissen terug in de Waddenzee' te krijgen is het misschien nodig de Afsluitdijk door te steken om de 'Zuiderzeeharing' als voedsel voor deze dieren terug te krijgen.

■ Stelling:

R.J. van Wijk, Katholieke Universiteit Nijmegen.